

MARIEKE LUCAS
RIJNEVELD

Δυσφορεί
η νύχτα

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΑΓΓΕΛΟΣ ΑΓΓΕΛΙΔΗΣ ΜΑΡΙΑ ΑΓΓΕΛΙΔΟΥ

ΙΚΑΡΟΣ

ΔΥΣΦΟΡΕΙ Η ΝΥΧΤΑ

Τίτλος πρωτοτύπου: *De avond is ongemak*
Πρώτη έκδοση Uitgeverij Atlas Contact, Άμστερνταμ
© 2018, Marieke Lucas Rijneveld
© 2021, για την ελληνική γλώσσα, Εκδόσεις Ίκαρος

Μετάφραση από τα ολλανδικά: Άγγελος Αγγελίδης – Μαρία Αγγελίδου
Επιμέλεια – Διόρθωση: Δημήτρης Παπακώστας
Σχεδιασμός – Εικονογράφηση εξωφύλλου: Χρήστος Κούρτογλου
Στοιχειοθεσία – Σελιδοποίηση: Εκδόσεις Ίκαρος
Εκτύπωση: Μητρόπολις Α.Ε.
Βιβλιοδεσία: Ηλ. Μπουντάς – Π. Βασιλειάδης Ο.Ε.

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης-Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν.2121/1993.

Πρώτη έκδοση: Απρίλιος 2021
ISBN 978-960-572-402-3

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΙΚΑΡΟΣ • ΒΟΥΛΗΣ 4, 105 62 ΑΘΗΝΑ • Τ: 210 322552 • www.ikarosbooks.gr

Marieke Lucas Rijneveld

ΔΥΣΦΟΡΕΙ
Η ΝΥΧΤΑ

Μετάφραση

Άγγελος Αγγελίδης – Μαρία Αγγελίδου

ΙΚΑΡΟΣ

Η ανησυχία δίνει φτερά στη φαντασία.

MAURICE GILLIAMS

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Είναι γραμμένο: «Όλα καινούργια θα τα φτιάξω!»
Μα οι συμφωνίες είναι σαν το σκοινί
που πάνω του απλωμένη στεγνώνει η θλίψη.
Οι ριπές του ανέμου ξυραφιάζουν την πίστη
όποιου θέλει να ξεφύγει από το φριχτό αυτό ξεκίνημα.
Η βροχή παγωμένη μαστιγώνει τα λουλούδια – λάσπη γυάλινη.
Ένα σκυλί τινάζεται με βία για να στεγνώσει.

Από τα *Verzamelde gedichten* (2008) του JAN WOLKERS

Ήμουν δέκα χρονών κι είχα σταματήσει να βγάζω το τζάκετ μου. Εκείνο το πρωί έκανε τόσο κρύο, που η μαμά μάς είχε αλείψει έναν έναν με λίπος, με την αλοιφή που βάζαμε στα μαστάρια των αγελάδων. Ήταν μέσα σ' ένα κίτρινο κουτί Bogena και κανονικά τη χρησιμοποιούσαμε για να προστατέψουμε τις θηλές των αγελάδων από σκασίματα, σκληράδια και γρόμπους μεγάλους σαν τούφες από κουνουπίδι. Το καπάκι του γλιστρούσε τόσο από το λίπος, που για να τ' ανοίξεις έπρεπε να το πιάσεις με πετσέτα. Μύριζε μοσχαρίσια πηχτή, σαν τα μαστάρια αγελάδας που κάποιες μέρες έβρισκα στην κουζίνα μας να σιγοβράζουν στην κατσαρόλα κομμένα σε χοντρές φέτες, αλατοπιπερωμένες από πριν - με αηδίαζε κι αυτό, όπως η βρομερή αλοιφή στο δέρμα μου. Η μαμά όμως πασπάτευε με τα χοντρά της δάχτυλα τα πρόσωπά μας, όπως πασπάτευε τα κεφάλια του τυριού για να δει αν είχε σκληρύνει η φλούδα τους. Τα χλομά μας μάγουλα γυάλιζαν στο φως της γυμνής λάμπας, που ήταν γεμάτη μυγοχέσματα. Από χρόνια έπρεπε να 'χουμε αγοράσει αμπαζούρ, ένα όμορφο αμπαζούρ με λουλούδια· μα όποτε βρίσκαμε κάποιο στο χωριό, η μαμά αποφάσιζε να ψά-

ξει κι άλλο. Τρία χρόνια αυτό γινόταν. Εκείνο το πρωί, δύο μέρες πριν από τα Χριστούγεννα, ένιωσα τα γλιστερά της δάχτυλα να μπαίνουν στις κόγχες των ματιών μου και για μια στιγμή φοβήθηκα ότι θα με ζούπαγε δυνατά, ότι τα μάτια μου θα κατακυλούσαν σαν βόλοι μέσα στο κεφάλι μου. Κι ότι θα 'λεγε: «Αυτά παθαίνει όποιος γυρίζει συνέχεια τα μάτια του από δω κι από κει και δεν υψώνει φρόνιμα φρόνιμα το βλέμμα στο Θεό, σαν καλός και πιστός χριστιανός, σίγουρος ότι ο ουρανός θ' ανοίξει από στιγμή σε στιγμή». Αλλά ο ουρανός εδώ άνοιγε μόνο όταν έπεφτε χιόνι, όταν είχαμε χιονοθύελλα· κανένας λόγος δεν υπήρχε να καθόμαστε και να τον κοιτάμε σαν χαζοί.

Στη μέση του τραπεζιού ήταν βαλμένο ένα πλεχτό πανεράκι για το ψωμί και μέσα στο πανεράκι μια χαρτοπετσέτα με χριστουγεννιάτικα αγγελάκια. Κρατούσαν σάλπιγγες ή κλαράκια κι κι έκρυβαν μ' αυτά τα πουλιά ανάμεσα στα πόδια τους. Είχα δοκιμάσει να κρατήσω την πετσέτα στο φως της λάμπας, αλλά και πάλι δεν είχα καταφέρει να δω πώς ήταν το πουλί τους, το φανταζόμουνα σαν φετούλα ζαμπόν τυλιγμένη ρολό. Η μαμά είχε τακτοποιήσει προσεκτικά τα ψωμιά πάνω στη χαρτοπετσέτα: το άσπρο, δίπλα το ολικής με σπόρους παπαρούνας, τέλος το τσουρέκι. Με το σουρωτήρι του τσαγιού είχε πασπαλίσει προσεκτικά με ζάχαρη άχνη το τσουρέκι, ήταν σαν το πρώτο ανάλαφρο χιόνι που είχε πέσει σήμερα το πρωί στις πλατές των αποσβολωμένων αγελάδων πριν τις φέρουμε μέσα από το λιβάδι. Το μανταλάκι της σακούλας του ψωμιού ήταν όπως πάντα πάνω στο κουτί με τα μπισκότα, αλλιώς θα το χάναμε, και της μαμάς δεν της άρεσαν καθόλου οι πλαστικές σακούλες οι δεμένες κόμπο.

«Πρώτα το φαγητό και μετά το γλυκό», έτσι έλεγε. Αυτός ήταν ο κανόνας, έτσι θα μεγαλώναμε και θα δυναμώναμε· θα

μεγαλώναμε σαν το γίγαντα Γολιάθ και θα δυναμώνουμε σαν τον Σαμψών. Και κάθε πρωί έπρεπε να πίνουμε κι ένα μεγάλο ποτήρι φρέσκο γάλα, τραβηγμένο συνήθως κάμποσες ώρες πιο πριν από τη δεξαμενή· ήταν χλιαρό, μερικές φορές μάλιστα είχε και μια κιτρινωπή πέτσα, που κολλούσε στον ουρανίσκο σου αν δεν το κατάπινες γρήγορα γρήγορα. Το καλύτερο ήταν να το πεις μονορούφι με τα μάτια κλειστά, η μαμά αυτό το 'λεγε «ασέβεια», κι ας μην έγραφε τίποτα η Βίβλος για το πώς πρέπει να πίνει κανείς το γάλα του, αργά αργά ή γρήγορα γρήγορα, ούτε για το αν πρέπει να τρώμε ή όχι το σώμα των αγελάδων. Πήρα μια φέτα άσπρο ψωμί από το πανέρι και την έβαλα στο πιάτο μου, την πάνω μεριά προς τα κάτω, δυο στρογγυλάκια δίπλα δίπλα, σαν ασπρουλιάρικο κωλαράκι μωρού. Ειδικά όταν την άλειφα στη μέση με κρέμα σοκολάτα, ήταν ολόδια. Αυτό το αστείο δεν το βαριόμασταν τ' αδέρφια μου κι εγώ. Όποτε μ' έβλεπαν, το ίδιο μου έλεγαν: «Πάλι κώλους γλείφεις;»

«Άμα αφήσεις ένα χρυσόψαρο πολλή ώρα σε σκοτεινό δωμάτιο, γίνεται κάτασπρο», ψιθύρισα στον Μάτις, και σκέπασα το ψωμί μου με έξι φέτες μουρταδέλα, να ταιριάζουν ακριβώς στη φέτα του ψωμιού, να μην ξεφεύγουν καθόλου. Έχεις έξι αγελάδες και τρως τις δύο. Πόσες σου μένουν; Με καθετί που έτρωγα, άκουγα τη φωνή του δασκάλου μέσα στο κεφάλι μου. Γιατί αυτά τα χαζά προβλήματα συνδυάζονταν πάντα με πράγματα φαγώσιμα; Με μήλα, με γλυκά, με πίτσες και μπισκότα; Δεν ήξερα. Είχα πάντως πάψει να ελπίζω ότι θα τα έλυνα ποτέ σωστά, ότι θα 'παιρνα έστω και μια φορά το τετράδιό μου κατάλευκο, χωρίς ούτε μία κόκκινη μολυβιά, χωρίς διορθώσεις. Μου είχε πάρει ένα χρόνο να μάθω να λέω την ώρα – ο μπαμπάς είχε περάσει ώρες ολόκληρες μαζί μου στο τραπέζι

της κουζίνας με το ρολόι που μας είχαν δώσει από το σχολείο για εξάσκηση, κάποιες φορές η απελπισία του ήταν τόση, που το πέταγε κάτω και τα ελατήριά του τινάζονταν έξω και το παλιό-πραμα κουδούνιζε χωρίς σταματημό. Αλλά ακόμα τώρα, όποτε κοίταζα ρολόι, οι δείκτες μερικές φορές μεταμορφώνονταν σε σκουλήκια, σαν αυτά που βγάζαμε με την τσουγκράνα από το χώμα πίσω απ' το στάβλο να τα 'χουμε για δόλωμα στο ψάρεμα. Στριφογυρίζαν σαν τρελά όταν τα 'πιανες με το δείκτη και τον αντίχειρα κι έπρεπε να τα χτυπήσεις μια-δυο φορές μαλακά για να κάτσουν ήσυχα. Τότε έμεναν για λίγο ακίνητα στη χούφτα σου κι ήταν σαν τις μακρουλές καραμέλες φράουλα από το μαγαζάκι των Φαν Λόικ.

«Δεν κάνει να ψιθυρίζουμε όταν είναι κι άλλοι μαζί και μας ακούνε», είπε η αδερφή μου η Χάνα, που καθόταν απέναντί μου, δίπλα στον Όμπε. Όταν κάτι δεν της άρεσε, ζάρωνε τα χείλη της προς τη δεξιά μεριά του στόματός της.

«Κάποιες λέξεις είναι πολύ μεγάλες για τα δικά σου αυτιά· δεν χωράνε», της είπα μπουκωμένη.

Ο Όμπε ανακάτεψε βαριεστημένα το γάλα στο ποτήρι του με το δάχτυλό του, έβγαλε ένα κομματάκι πέτσα και το σκούπισε γρήγορα στο τραπεζομάντιλο. Έμεινε εκεί κολλημένη σαν ασπριδερή μύξα. Ήταν σκέτη αηδία να τη βλέπεις, κι αύριο, το ήξερα, το τραπεζομάντιλο μπορεί να έμπαινε ανάποδα, με την κολλημένη πέτσα στη δική μου μεριά. Με τίποτα δεν θ' ακουμπούσα το πιάτο μου στο τραπέζι. Όλοι ξέραμε πως οι χαρτοπετσέτες ήταν για διακόσμηση μόνο, όταν τελειώναμε το πρωινό, η μαμά τις ίσιωνε και τις ξανάβαζε στο συρτάρι. Ξέραμε ότι δεν ήταν για να σκουπίζουν βρόμικα δάχτυλα και βρόμικα στόματα. Κατά βάθος, κι εμένα θα μου φαινότανε κρίμα για τ' αγ-

γελάκια να τα τσαλακώσω στη χούφτα μου σαν κουνούπια και να σπάσουν τα φτεράκια τους, ή να λερωθούν με μαρμελάδα φράουλα τα κάτασπρα αγγελικά μαλλάκια τους.

«Γι' αυτό κι εγώ πρέπει να βγω, επειδή είμαι πολύ άσπρος», ψιθύρισε ο Μάτις. Γέλασε κι έχωσε προσεκτικά το μαχαίρι του στο βάζο του Duo Penotti από τη μεριά της άσπρης σοκολάτας, να μην ακουμπήσει καθόλου τη σοκολάτα γάλακτος. Μόνο στις γιορτές μάς έπαιρναν Duo Penotti. Το περιμέναμε ανυπόμονα από μέρες, και τώρα που είχαν αρχίσει οι διακοπές είχε έρθει επιτέλους η ώρα· η καλύτερη στιγμή ήταν όταν η μαμά έβγαζε το προστατευτικό χαρτάκι, καθάριζε ό,τι είχε μείνει κολλημένο στα χείλια του βάζου και μας άφηνε να ρίξουμε μια ματιά στις καφετιές και τις άσπρες βούλες στην επιφάνεια της σοκολάτας – κάθε φορά το σχήμα τους ήταν αλλιώτικο, σαν τις βούλες στο πετσί νεογέννητου μοσχαριού. Όποιος είχε τους καλύτερους βαθμούς την τελευταία βδομάδα πριν κλείσει το σχολείο, έπαιρνε πρώτος Duo Penotti. Εγώ έπαιρνα πάντα τελευταία.

Κουνήθηκα μπρος πίσω στην καρέκλα μου: τα πόδια μου δεν έφταναν ακόμα στο πάτωμα εντελώς. Μακάρι να μπορούσα να τους κρατήσω όλους μέσα, να τους απλώσω σαν φέτες μурταδέλα σ' όλο το σπίτι. Στο τελευταίο μάθημα για το Νότιο Πόλο, ακριβώς πριν από τις διακοπές, ο δάσκαλος μας είχε πει ότι κάποιοι πιγκουίνοι πηγαίνουν για ψάρεμα και δεν ξαναγυρίζουν ποτέ. Μπορεί να μη ζούσαμε στο Νότιο Πόλο, αλλά κρύο έκανε κι εδώ. Τόσο που η λίμνη είχε πιάσει πάγο και στις ποτίστρες των αγελάδων κολυμπούσαν κρυσταλλάκια.

Δίπλα στα πιάτα μας είχαμε βρει όλοι από δυο γαλάζια ισοθερμικά σακουλάκια. Σήκωσα το ένα και κοίταξα τη μαμά με απορία.

«Για να τα βάλετε πάνω από τις κάλτσες σας», είπε με το χαμόγελο που έφτιαχνε λακκάκια στα μάγουλά της. «Θα σας κρατήσει τα πόδια ζεστά και στεγνά». Στο μεταξύ ετοιμάζε το πρωινό του μπαμπά, που ήταν στο στάβλο, μια αγελάδα ήταν ετοιμόγεννη κι είχε πάει να τη βοηθήσει· μετά από κάθε φέτα ψωμί που άλειφε, σκούπιζε το μαχαίρι με το δείκτη και τον αντίχειρα, ύστερα μάζευε το βούτυρο απ' τ' ακροδάχτυλά της με το μαχαίρι ξανά, αλλά όχι με την κοφτερή μεριά της λάμας του. Ο μπαμπάς θα ήταν σίγουρα καθισμένος τώρα σ' ένα σκαμνί δίπλα σε κάποια αγελάδα και θα της έπαιρνε το πρωτόγαλα. Μικρά συννεφάκια σηκώνονταν απ' την πλάτη του. Ο αχνός της ανάσας του κι ο καπνός του τσιγάρου του. Πρόσεξα ότι δίπλα στο δικό του πιάτο δεν υπήρχαν ισοθερμικά σακουλάκια, ίσως τα πόδια του παραήταν μεγάλα, το αριστερό ειδικά, που είχε κάπως παραμορφωθεί από ένα ατύχημα με μια θεριζοαλωνιστική μηχανή, ο μπαμπάς το 'χε πάθει όταν ήταν είκοσι χρονών. Δίπλα στη μαμά, πάνω στο τραπέζι, βρισκόταν ο ασημένιος τυροκλέφτης, που χρησιμοποιούσε για να ελέγχει τη γεύση των τυριών που έπηζε κάθε πρωί. Πριν κόψει ένα κεφάλι, έμπηγε τον τυροκλέφτη μέσ' από το πλαστικό περιβλημά, τον γύριζε δύο φορές και τον τραβούσε σιγά σιγά έξω. Κι όπως ακριβώς μασούσε το αντίδωρο μετά τη λειτουργία στην εκκλησία, έτσι έτρωγε και το κομμάτι του τυριού με το κύμινο: με το ίδιο συλλογισμένο κι ευλαβικό ύφος, αργά αργά, και με το βλέμμα καρφωμένο στο κενό. Ο Όμπε μια φορά είχε πει γι' αστείο ότι το σώμα του Χριστού ήταν κι από τυρί, και γι' αυτό δεν έπρεπε να βάζουμε πάνω από δύο φέτες την ημέρα στο ψωμί μας – αν τρώγαμε παραπάνω τυρί, θα μας τελείωνε κι Εκείνος πολύ γρήγορα.

Μόλις η μαμά μας τέλειωσε την πρωινή προσευχή (κι ευχαρίστησε το Θεό «και για τα πολλά και για τα λίγα· κι ενώ πολλοί τρώνε το πικρό ψωμί της θλίψης, εμάς μας χόρτασες Εσύ σωστά και με αγάπη»), ο Μάτις έσπρωξε πίσω την καρέκλα του, πήρε τα μαύρα παγοπέδιλά του στον ώμο κι έβαλε στην τσέπη του τις χριστουγεννιάτικες κάρτες που του είχε ζητήσει η μαμά να ρίξει στα γραμματοκιβώτια κάποιων γειτόνων. Είχε ξαναπάει στη λίμνη ο Μάτις, μαζί με τους φίλους του έπαιρνε μέρος στους τοπικούς αγώνες παγοδρομίας: ο Παγοδρομικός Γύρος ήταν μια διαδρομή τριάντα χιλιομέτρων. Ο νικητής κέρδιζε ένα σάντουιτς βοδινή πηχτή με μουστάρδα κι ένα χρυσό μετάλλιο που έγραφε πάνω τη χρονιά 2000. Αν μπορούσα, θα του περνούσα ένα ισοθερμικό σακουλάκι στο κεφάλι και θα το έσφιγγα γύρω απ' το λαιμό του, να κρατηθεί ζεστός πολλή ώρα. Μου ανακάτεψε για μια στιγμή τα μαλλιά, εγώ τα ξανάστρωσα γρήγορα και τίναξα κάτι ψίχουλα από το πάνω μέρος της πιτζάμας μου. Ο Μάτις έκανε τη χωρίστρα του πάντα στη μέση κι έβαζε τζελ στις μπροστινές τούφες, ήταν σαν δύο στριφογυριστές φλουδίτσες βούτυρο στο πιάτο· η μαμά σέρβιρε έτσι το βούτυρο τις μέρες των Χριστουγέννων: το βούτυρο μέσ' από το πλαστικό κουτί δεν της φαινόταν καθόλου γιορτινό, έτσι το τρώγαμε τις άλλες, τις κανονικές μέρες. Αλλά η μέρα της Γέννησης του Χριστού δεν ήταν κανονική μέρα, παρόλο που ερχόταν και ξαναρχόταν κάθε χρόνο, όπως άλλωστε κι ο θάνατός Του, ο Χριστός πέθαινε επίσης κάθε χρόνο για τις αμαρτίες μας, κι εμένα μου φαινόταν περίεργο αυτό, συχνά σκεφτόμουν: αφού ο καημένος έχει πεθάνει, έχει πεθάνει πριν από τόσο πολύ καιρό, σίγουρα το 'χουν ξεχάσει. Καλύτερα όμως να μην πω τίποτα. Γιατί αν μιλούσα, τότε δεν θα 'χαμε ούτε μπισκότα με ζάχα-

ρη άχνη ούτε θα μας ξανάλεγε ποτέ κανείς τη χριστουγεννιάτικη ιστορία με τους τρεις μάγους και το αστέρι απ' την Ανατολή.

Ο Μάτις πήγε στο χολ να επιθεωρήσει στον καθρέφτη τις μπούκλες των μαλλιών του. Παρόλο που μόλις έβγαινε έξω θα γίνονταν σίγουρα πέτρα από το κρύο και θα κολλούσαν στο μέτωπό του.

«Να 'ρθω μαζί σου;» ρώτησα. Ο μπαμπάς είχε κατεβάσει τα ξύλινα πατίνια μου από τη σοφίτα και τα είχε δέσει με τα καφέ δερμάτινα λουριά τους στα παπούτσια μου. Εδώ και μερικές μέρες περπατούσα μέσα στο σπίτι με τα πατίνια φορεμένα, τα χέρια πίσω απ' την πλάτη και τα προστατευτικά στις λεπίδες για να μην αφήνω χαρακιές στη μοκέτα κι αναγκάζεται η μαμά να σβήνει με την ηλεκτρική σκούπα τη λαχτάρα μου για τον Παγοδρομικό Γύρο. Οι μύες στα πόδια μου είχαν σκληρύνει. Κι είχα προπονηθεί αρκετά, μπορούσα να βγω στον πάγο χωρίς να σπρώχνω μπροστά μου μια καρέκλα για να κρατάω την ισορροπία μου.

«Όχι, δεν γίνεται», είπε. Και πιο σιγά, να τον ακούσω μόνο εγώ, πρόσθεσε: «Επειδή θα πάμε και στην άλλη πλευρά».

«Θέλω κι εγώ να πάω στην άλλη πλευρά», ψιθύρισα.

«Όταν μεγαλώσεις, θα σε πάρω μαζί μου». Έβγαλε το μάλλινο σκουφί του και χαμογέλασε. Είδα τα σιδεράκια στα δόντια του, τα ζιγκ-ζαγκ από τα μπλε λαστιχάκια τους.

«Θα γυρίσω πριν σκοτεινιάσει», φώναξε στη μαμά. Στην πόρτα κοντοστάθηκε και με χαιρέτησε, αυτή τη σκηνή την έπαιζα και την ξανάπαιζα στο μυαλό μου αργότερα, μέχρι που το χέρι του έπαψε να σηκώνεται, κι εγώ δεν ήξερα πια με σιγουριά αν είχαμε στ' αλήθεια αποχαιρετιστεί.